

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

**УПРАВА ЗА НАДЗОР НАД ФИНАНСИЈСКИМ ИНСТИТУЦИЈАМА
СЕКТОР ЗА КОНТРОЛУ ПОСЛОВАЊА БАНАКА**

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА БАНАКА НА ДОСТАВЉЕН
УПИТНИК О АКТИВНОСТИМА БАНКЕ ИЗ
ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД ПРАЊА
НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА**

Април–септембар 2017. године

Децембар 2017. године

Уводне напомене

Ради унапређења надзора, Народна банка Србије је од 2006. године установила праксу посредног праћења и анализе активности банака у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма. Посредно праћење и анализа активности банака у овој области врше се на основу података које банке, два пута годишње, достављају у форми Упитника о активностима банке у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Упитник).

Упитником су обухваћени следећи периоди: април–септембар текуће године, односно октобар текуће године – март наредне године.

Основни циљеви сачињавања и анализе Упитника јесу:

- сагледавање стања у процесу препознавања, мерења и управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему на шестомесечном нивоу;
- посредно праћење развоја успостављеног система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему;
- препознавање слабих тачака и благовремено указивање банкама на могућу изложеност ризику.

Питања у Упитнику груписана су у седам целина:

Део I: Општи подаци о банци,

Део II: Активност банке,

Део III: Подаци о странкама,

Део IV: Подаци о трансакцијама,

Део V: Достављање података Управи за спречавање прања новца (Управа),

Део VI: Обука запослених,

Део VII: Интерна ревизија и унутрашња контрола.

Ова анализа извршена је на основу података за период април–септембар 2017. године које су банке доставиле Народној банци Србије, тако да су могућа извесна одступања у представљеним подацима, који имају првенствено аналитички карактер. Од 30 банака које су у периоду обухваћеним Упитником пословале у банкарском сектору Србије, њих 28 доставило је Народној банци Србије попуњене упитнике у предвиђеном року, а две банке су то учиниле након тог рока.

Садржај:

<i>Уводне напомене</i>	2
<i>I. ОСНОВНА ЗАПАЖАЊА</i>	4
<i>II. ОПШТИ ПОДАЦИ О БАНКАМА</i>	7
<i>III. ПОЛОЖАЈ ОВЛАШЋЕНОГ ЛИЦА</i>	9
<i>IV. АКТИВНОСТ БАНАКА</i>	10
<i>V. УНУТРАШЊА РЕВИЗИЈА И УНУТРАШЊА КОНТРОЛА</i>	15
<i>VI. ПОДАЦИ О СТРАНКАМА</i>	17
<i>VII. ПОДАЦИ О ТРАНСАКЦИЈАМА</i>	20
<i>VIII. ДОСТАВЉАЊЕ ПОДАТАКА УПРАВИ</i>	22
<i>IX. ОБУКА ЗАПОСЛЕНИХ</i>	25

I. ОСНОВНА ЗАПАЖАЊА

На основу извршене анализе изведен је општи закључак да је изложеност банака ризику од прања новца и финансирања тероризма и у овом, као и у раније анализираним периодима, на средњем нивоу.

Банке су због величине сектора и разгранате мреже, броја и врсте клијената, као и броја извршених трансакција, изложене ризику од прања новца и финансирања тероризма. Наиме, на дан 30. септембра 2017. године, 30 банака је на 2.363 локације успостављало пословни однос са странком, док су се готовинске трансакције могле извршити на 5.150 локација у Србији. Укупан број странака у банкарском сектору на наведени дан је преко 12,5 милиона, од чега је око 11,9 милиона физичких лица (око 80.000 односи се на нерезиденте), 411.000 правних лица (8.000 односи се на нерезидентна правна лица) и 354.000 предузетника. У посматраном периоду, извршено је преко 332 милиона безготовинских и преко 100 милиона готовинских трансакција.

Међутим, банкарски сектор је најорганизованији сектор када је у питању предузимање мера за ублажавање ризика од прања новца и финансирања тероризма, што се у посматраном периоду, између осталог, огледа и у следећем:

- 29 банака је успоставило сопствене системе за управљање ризиком од прања новца и финансирање тероризма, примењујући приступ заснован на процени овог ризика и узимајући притом у обзир и резултате Националне процене ризика од прања новца;

- све банке су унутрашњим актима уредиле учесталост праћења трансакција у зависности од процењеног степена ризика, а нарочито код клијената који су сврстани у највиши степен ризика, као и периоде праћења међусобно повезаних готовинских трансакција;

- 29 од 30 банака користи неки софтвер за праћење трансакција и клијената ради откривања сумњивих трансакција и клијената, при чему је већина банака укључила више од десет показатеља за препознавање сумњивих трансакција прања новца и/или финансирања тероризма Управе, док су 22 банке развиле и у софтвер укључиле и сопствене показатеље за препознавање сумњивих трансакција и клијената;

- број одбијених понуда за успостављање пословног односа због немогућности извршења радњи и мера познавања и праћења странке повећан је за 103 случаја, или за 10% више него у претходном периоду, што указује на то да банке користе и ову законску обавезу као средство за управљање ризиком од прања новца и/или финансирање тероризма;

- све банке су сачиниле листу појединаца и ентитета у вези с финансирањем тероризма, користећи као извор листе Савета безбедности Уједињених нација, листе Европске уније и листе *OFAC*;

- све банке су унутрашњим актима уредиле систем унутрашњих контрола; све банке су планом унутрашње контроле предвиделе и унутрашњу контролу спречавања прања новца и финансирања тероризма; 24 банке су се изјасниле да је планом унутрашње ревизије за 2017. годину предвиђена и контрола спречавања прања новца и финансирања тероризма;

- све банке углавном посвећују дужну пажњу обуци, пре свега запослених који су у непосредном контакту са странкама или учествују у обављању трансакција.

Ипак, и поред предузетих мера за ублажавање ризика од прања новца и финансирања тероризма, уочене су и неке чињенице које могу посредно или непосредно утицати на квалитет управљања овим ризиком, а, између осталог, односе се на следеће:

- у односу на претходни анализирани период, за 92.124 случаја повећан је број странака за које је десет банака радње и мере познавања и праћења поверило трећем лицу, што наводи на закључак да банке које су се одлучиле на коришћење ове законске могућности треба да буду нарочито посвећене управљању ризиком којем у овом сегменту могу бити изложене;

- број трансакција с клијентима из високоризичних дестинација већи је за 7,56% него у претходном периоду;

- број правних лица нерезидената је за 204 већи него у претходном периоду, док се број клијената нерезидената физичких лица повећао за 1.658, при чему је број ових лица из високоризичних земаља за 165 већи него у претходно анализираним периоду;

- број клијената банке по запосленом повећан је за четири, док је број обављених безготовинских и готовинских трансакција по запосленом знатно повећан – за 2.450 у односу на претходно анализирани период, што значи да су запослени у периоду за који се врши ова анализа више оптерећени него у претходно посматраном периоду;

- флукуација запослених који спроводе радње и мере прописане Законом и који су у директном контакту с клијентима, која је преко 10% у односу на укупан број запослених, повећана је за 13,34% у поређењу с претходно анализираним периодом;

- у шест банака овлашћено лице и његов заменик, као и други запослени којима су поверени послови у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, свакодневно поред својих активности у вези са спровођењем одредаба Закона, обављају и друге послове;

- број пријављених сумњивих трансакција Управи мањи је за 9,80% него у претходном периоду, уз напомену да три банке нису имале ниједан случај пријаве

сумњиве трансакције, док је једна банка пријавила 20,92% укупно пријављених сумњивих трансакција Управи, што свакако указује на потребу за додатном обуком.

Све банке су у достављеним одговорима навеле да су систем управљања ризицима, као и унутрашња акта, усагласиле са Одлуком о управљању ризицима банке („Службени гласник РС”, бр. 45/2011, 94/2011, 119/2012, 123/2012, 23/2013 – др. одлука, 43/2013, 92/2013, 33/2015, 61/2015, 61/2016 и 45/2011 – у даљем тексту: Одлука). Међутим, на основу анализе одговора на накнадно достављена питања у вези с применом Одлуке, утврђено је да банке ову одлуку не примењују у потпуности када је у питању ризик од прања новца и финансирања тероризма.

Пре свега, поједине банке нису Стратегијом за управљање ризицима (у даљем тексту: Стратегија) обухватиле и ризик од прања новца и финансирања тероризма, док неке банке пак овај ризик нису дефинисале у складу с дефиницијом у Одлуци. Поред тога, Стратегија, у појединим случајевима, не садржи дугорочне циљеве, затим склоност ка овом ризику, као ни основна начела преузимања и управљања када је у питању наведени ризик. Политика за управљање ризицима не уређује све области прописане Одлуком, и то: начин организовања управљања ризиком од прања новца и јасно разграничење одговорности запослених у свим фазама тог процеса, начин процене ризичног профила банке и методологије за препознавање и мерење овог ризика, односно процену ризика од прања новца и финансирања тероризма, мере за ублажавање овог ризика и правила за примену тих мера. Нису све банке у потпуности успоставиле адекватну унутрашњу организацију, односно организациону структуру, као и обавезу да овлашћења и одговорности за послове који се односе на управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма не могу бити поверени оном члану извршног одбора коме су поверена овлашћења и одговорности који се односе на преузимање тог ризика, а неке банке нису утврдиле надлежност и одговорност ниједног члана извршног одбора за управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма. На крају, у великом броју случајева обавезе прописане Одлуком које се односе на ризик од прања новца и финансирања тероризма уређене су неадекватним унутрашњим актима, нпр. процедурама, упутствима, правилницима и инструкцијама уместо Стратегијом или Политиком за управљање ризицима.

Пропуштање уређења процеса управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма за последицу може имати знатну изложеност банке и другим ризицима, пре свега репутационом ризику и ризику од санкција регулаторног тела, а последично и правном и оперативном ризику, као и ризику несавесног пословања, те је неопходно да банке још једном преиспитају примену Одлуке када је у питању ризик од прања новца и финансирања тероризма и без одлагања предузму све неопходне активности ради њене адекватне примене.

II. ОПШТИ ПОДАЦИ О БАНКАМА

На дан 30. септембра 2017. године, у Републици Србији 30 банака имало је дозволу за рад Народне банке Србије. Према достављеним одговорима, банке, на основу разгранате мреже организационих јединица, успостављају пословни однос са странком на укупно 2.363 локације, или на 48 локација више него у претходном анализираном периоду. Шест банака пословни однос са странком може да успостави на до десет локација, девет банака на од 11 до 50 локација, осам банака спада у групу код којих се пословни однос може успоставити на од 51 локације до 100 локација, пет банака успоставља пословни однос са странком на од 101 локације до 200 локација и две банке тај пословни однос могу да успоставе на преко 200 локација.

У банкарском сектору, готовинска трансакција може се извршити на укупно 5.150 локација (за 96 локација мање него у претходном периоду), при чему шест банака спада у групу оних које имају до десет таквих локација, осам банака је у групи које имају од 11 до 50 таквих локација, десет банака врши готовинске трансакције на од 51 локације до 100 локација, две банке имају од 101 локације до 200 локација, а четири банке преко 200 таквих локација.

На дан 30. септембра 2017. године, у банкарском сектору била су запослена 23.344 лица, док број запослених који непосредно обављају послове у вези с клијентима и трансакцијама износи 14.969 (64,12%). На основу анализе кретања укупног броја запослених, може се закључити да је и у овом анализираном периоду настављен тренд смањења броја запослених, тако да је крајем септембра 2017. године било 462 запослена мање него на крају марта 2017. године, док у односу на исти период 2016. године ово смањење износи 671 (2,79%).

На нивоу банкарског сектора, просечан број клијената по запосленом који непосредно обавља послове у вези с клијентима и трансакцијама износи 845, док број обављених безготовинских и готовинских трансакција по запосленом у периоду април–септембар 2017. године износи 28.874¹. Број клијената банке по запосленом повећан је за четири, док је број обављених безготовинских и готовинских трансакција по запосленом значајно повећан, и то за 2.450 у односу на претходно анализирани период. Из наведеног произлази да су запослени у периоду за који се врши ова анализа оптерећенији него у претходно посматраном периоду, због повећања броја клијената и укупног броја обављених безготовинских и готовинских трансакција, при чему је приближно исто учешће запослених који непосредно обављају послове у вези с клијентима и трансакцијама у односу на укупан број запослених.

¹ Приказани износ односи се на број трансакција које не укључују е-банкинг трансакције, с обзиром на то да се извршење тих трансакција обавља без директног ангажовања запослених банке.

У девет од 30 банака (30%) флуктуација запослених који обављају послове у вези са спречавањем прања новца или су у директном контакту с клијентима износила је између 10% и 50%, док је у свим осталим банкама износила мање од 10%. То што је повећање учешћа банака код којих је флуктуација ових запослених између 10% и 50% већа за 13,34% у односу на претходно анализирани период – указује на могућност додатног излагања ризику од прања новца и финансирања тероризма. Због тога банке морају да унапреде процесе контроле, као и успостављени систем за спречавање прања новца и финансирања тероризма, односно да аутоматизују колико год је могуће, а све ради квалитетног спровођења радњи и мера за откривање и спречавање прања новца и финансирања тероризма и адекватног управљања овим ризиком.

Даље унапређење ИТ решења у оквиру постојећих система може имати значајан утицај на ниво оперативних ризика који могу настати људском грешком и омогућити ефикасније управљање људским ресурсима (нарочито у условима смањења броја запослених), с обзиром на то да би се запослени могли више посветити подизању квалитета анализе пословања клијената, односно њиховим трансакцијама које систем банке издваја на основу програмираних параметара – показатеља.

III. ПОЛОЖАЈ ОВЛАШЋЕНОГ ЛИЦА

На основу достављених одговора на Упитник, 23 банке имају посебну организациону јединицу која се бави искључиво спровођењем Закона, док седам банака те послове извршава у оквиру других организационих јединица. У шест банака овлашћено лице / његов заменик, као и други запослени којима су поверени послови у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, свакодневно, поред активности у вези са спровођењем одредаба Закона, обављају и друге послове.

У десет банака овлашћено лице је на руководећем положају у банци, док у 20 банака овлашћено лице то није. Учешће банака код којих је овлашћено лице на руководећем положају у банци повећано је за 6,66% у односу на претходно анализирани период.

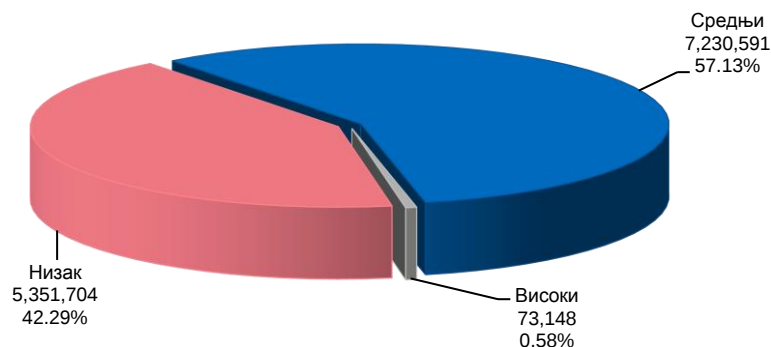
Све банке су сарадњу овлашћених лица и њихових заменика с руководиоцима осталих организационих јединица регулисале унутрашњим актима.

Јачање функције овлашћеног лица и његовог заменика у условима давања све већег значаја ризику од прања новца, а нарочито финансирања тероризма на светском нивоу, требало би да буде императив и домаћем банкарском сектору.

IV. АКТИВНОСТ БАНАКА

Све банке, осим једне, израдиле су анализу ризика и процену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, у складу са Одлуком о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 46/2009 и 104/2009), коју је донела Народна банка Србије, при чему су у обзир узеле и резултате Националне процене ризика од прања новца. У зависности од процењеног степена изложености странке ризику од прања новца и финансирања тероризма, банке су своје клијенте класификовале у низак, средњи и висок степен изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма (Графикон 1).

Графикон 1. Структура странака у банкарском сектору сврстаних по степену ризика са стањем у септембру 2017.

Према достављеним подацима о извршеној класификацији клијената према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, 13 банака је више од 70% својих клијената сврстало у категорију ниског ризика, док је њих 15 највећи број клијената (више од 80%) сврстало у категорију средњег ризика.

На основу анализе одговора из Упитника, закључује се да банке и поред тога што су од укупно 12.655.443 клијента, њих 5.351.704 класификовале у ниско ризичну групу, поједностављене радње и мере познавања и праћења странке примењују на свега 1.116.500 клијената, што је приближно исто као у претходном периоду.

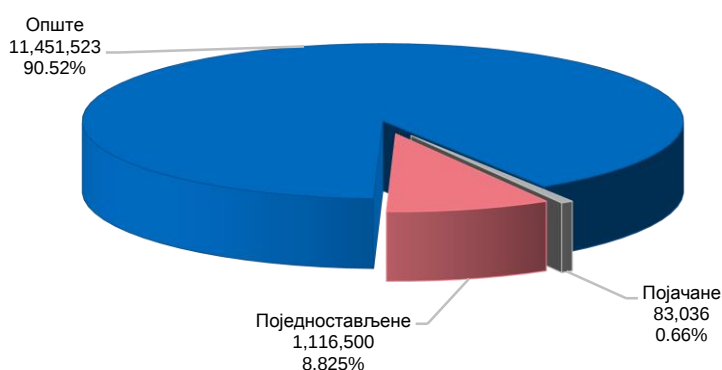
Упоредни преглед структуре броја странака по процењеним степенима ризичности и примењеним радњама и мерама приказан је у табели:

Табела 1. Структура странака у банкарском сектору према степену ризика и примењеним радњама и мерама

Степен ризика	Број странака	% учешће	Примењене мере	Број странака	% учешће
Низак	5.351.704	42,29	поједностављене	1.116.500	8,82
Средњи	7.230.591	57,13	опште	11.451.523	90,52
Висок	73.148	0,58	појачане	83.036	0,66
			Без мера	4.384	
	12.655.443	100		12 655.443	100

Сагласно Закону, банке су дужне да примењују опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке. У периоду за који се врши ова анализа, на 90,52% странака у банкарском сектору примењене су опште радње и мере. Појачане радње и мере спроводе се код 0,66%, а поједностављене код 8,82% странака (Графикон 2).

Графикон 2. Структура странака у банкарском сектору сврстаних по примењеним радњама и мерама праћења странке са стањем у септембру 2017.

Од укупног броја случајева у којима се примењују поједностављене радње и мере познавања и праћења, на само две банке односи се 996.740 клијената, а све остале банке их примењују на 119.760 клијената. Достављени подаци даље показују да 13 банака на све своје клијенте које су класификовале у групу нискоризичних примењује поједностављене радње и мере познавања и праћења странке, пет банака те мере уопште не примењује, док њих 12 то чини само за сразмерно мали део клијената из групе нискоризичних.

На постављено питање у Упитнику о томе да ли су својим унутрашњим актима предвиделе учесталост праћења клијената сходно нивоу ризика у који су сврстани, све банке су одговориле потврдно.

Банке су се изјасниле да прекидају пословни однос с клијентом због немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке. У периоду април–септембар 2017. године, из наведених разлога, 11 банака је прекинуло пословни однос са 11.857 клијената, од чега једна банка прекинула пословни однос са 11.053 клијента услед неажурираних података у систему и пасивног статуса клијента у периоду дужем од три године. У посматраном периоду, 19 банака није имало случај раскида пословног односа. Десет банака је у 1.133 случаја одбило понуду да успостави пословни однос и/или изврши трансакције због немогућности извршења радњи и мера познавања и праћења странке, од чега се на једну банку односи 1.089 оваквих случајева.

Десет банака је вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке поверило трећем лицу и на тај начин прибавило податке и документацију за 399.280 странака (од тога се на тај начин прибављени подаци за 399.042 странке односе на две банке). Све банке су се изјасниле да сачињавају службену белешку у писменој форми и да разматрају да ли постоје основи сумње да је у питању праће новца или финансирање тероризма када странке одбију понуду за успостављање пословног односа или извршење трансакције из наведених разлога.

На постављено питање у Упитнику о томе да ли су имале захтеве за отварање анонимних рачуна, штедних књижица на шифру или доносиоца и др. ради прикривања идентитета странке, све банке су одговориле одрично.

Све банке поседују информациони систем који препознаје више међусобно повезаних готовинских трансакција истог клијента чија је укупна вредност једнака или прелази износ од 15.000 евра.

Све банке су потврдиле да су интерним актима предвиделе учесталост праћења трансакција које врше клијенти који су сврстани у категорију с највишим ризиком, као и периоде праћења међусобно повезаних готовинских трансакција. Према добијеним одговорима, 11 банака повезане трансакције прати најмање у току једног дана, осам банака у периоду до недељу дана, три банке у периоду до 15 дана, четири банке у периоду до 30 дана, једна банка у периоду до три месеца, једна банка у периоду до шест месеци, једна банка у периоду до годину дана, док једна банка повезане трансакције прати, у зависности од нивоа ризика, у дужем временском периоду.

Све банке су сачиниле листу појединаца и ентитета у вези с финансирањем тероризма, док су као извор за ову листу најчешће користиле листе Савета безбедности Уједињених нација, листе ЕУ и листе OFAC.

У Упитнику је 29 банака навело да користи посебан софтвер за препознавање сумњивих трансакција или лица, док се само једна банка изјаснила да не користи софтвер. Банке су се, такође, изјасниле које су показатеље с листе за препознавање сумњивих трансакција, као и листе показатеља у вези с финансирањем тероризма објављене на сајту Управе, укључиле у свој софтвер.

У следећем прегледу је приказано који је број показатеља за препознавање сумњивих трансакција у вези с прањем новца који су објављени на сајту Управе 27 банака укључило у свој софтвер:

Табела 2. Број укључених показатеља у вези с прањем новца

Број показатеља за банке	Број банака
Мање од 10	6
10–19	14
20–29	6
30–37	1

Према подацима из Упитника, 27 банака се изјаснило да су у свој софтвер укључиле показатеље за препознавање сумњивих трансакција у вези с финансирањем тероризма.

Табела 3. Број укључених показатеља у вези с финансирањем тероризма

Број укључених показатеља у вези с финансирањем тероризма	Број банака
Мање од 5	17
5–10	7
Више од 10	3

Такође, 22 банке су навеле и 333 друга показатеља (из сопствених листа показатеља) које су укључиле у софтвер за препознавање сумњивих трансакција и/или лица.

Број банака у зависности од примењених сопствених показатеља дат је у прегледу који следи:

Табела 4. Број укључених показатеља које је развила банка

Број укључених показатеља које су банке саме развиле	Број банака
Мање од 5	4
5–9	6
10–19	9
20 до 25	0
50	3

Као друге показатеље укључене у софтвер, банке најчешће наводе показатеље које препознале на основу искуства у праћењу трансакција и пословања странака, а могу се изразити програмским језиком и као такви укључити у информациони систем. У односу на претходни период, број сопствених показатеља већи је за девет, што указује на то да се банке у све већој мери и без захтева регулатора ангажују на подизању квалитета обављања послова спречавања прања новца и финансирања тероризма, а ради адекватнијег управљања овим ризиком.

Ради ефикасног управљања изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, потребно је да све банке и даље унапређују систем праћења трансакција и клијената, како би правовремено препознале ризик, процениле га и примениле адекватне радње и мере према својим клијентима.

V. УНУТРАШЊА РЕВИЗИЈА И УНУТРАШЊА КОНТРОЛА

На основу достављених одговора, све банке су унутрашњим актима уредиле систем унутрашњих контрола у банци.

Унутрашња контрола примене Закона у највећем броју банака је у надлежности организационог дела који се бави унутрашњом ревизијом, а истовремено и у надлежности других организационих јединица, као што су организациона јединица која се бави контролом усклађености пословања банке, контролом пословања „мреже” или искључиво контролом спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Према достављеним одговорима на Упитник, 24 банке су планом унутрашње ревизије предвиделе ревизију пословања банке за 2017. годину, а која се односи на спречавање прања новца и финансирања тероризма. У последњој години дана, 20 банака је извршило унутрашњу ревизију тог дела пословања банке, док је код две банке ова ревизија још увек у току. Од преосталих осам банака, једна банка је извршила унутрашњу ревизију у 2014. години, три банке су унутрашњу ревизију извршиле у 2015. години, док су четири банке унутрашњу ревизију извршиле у 2016. години.

У поступку унутрашње ревизије дела пословања који се односи на спречавање прања новца и финансирања тероризма, 18 банака је препознало пропусте у поступању банке, док две банке нису могле да се изјасне о наведеном, јер није достављен коначни извештај интерне ревизије.

Најчешћи пропусти се односе на: некомплетност документације у досијеу клијента, неажурност података о клијентима, погрешну извршену класификацију клијената према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, некомплетност унетих података о клијентима у систему банке или њихову недоступност осталим запосленима у банци, недостатке у интерним обукама које врши служба за спречавање прања новца, недовољно информација у анализама препознатих потенцијалних сумњивих трансакција, нецеловитост процедуралног оквира за спречавање прања новца и финансирања тероризма, недостатке или међусобну неусаглашеност унутрашњих аката из различитих пословних процеса, пропусте у системском решењу који се односе на праћење нивоа ризика и др.

Све банке које су унутрашњом ревизијом утврдиле пропусте у поступању (18 банака) дале су рок за уклањање утврђених неправилности, од којих је 12 банака то и учинило у задатом року, а код шест банака рок није истекао.

Што се тиче информисаности извршног и управног одбора банака о налазу унутрашње ревизије у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, у

три банке је овлашћено лице обавестило извршни одбор, док је код 13 банака о том налазу обавештен и управни одбор банке.

У обухваћеном периоду, 28 банака је вршило унутрашњу контролу послова у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, при чему су неправилности утврђене код 25 банака. Најчешћи налази те контроле односе се на:

- неадекватну или непотпуну документацију при вршењу идентификације странке при успостављању пословног односа или вршења трансакције,
- неажуриране податке о странци у систему банке,
- неправилно извршену класификацију клијената по степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма,
- немогућност система да у потпуности прати ризик од спречавања прања новца и финансирања тероризма.

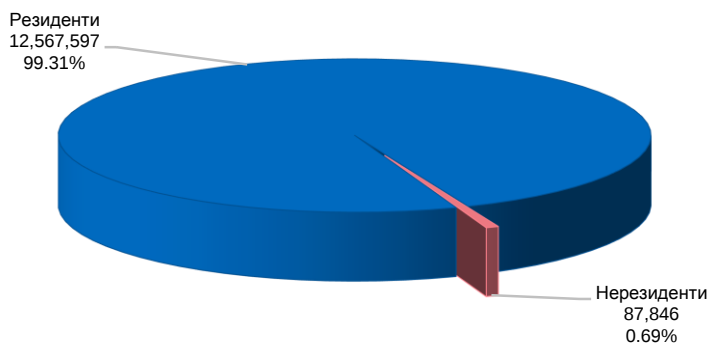
Све банке које су својим унутрашњим контролама утврдиле неправилности навеле су и да су дале рок за њихово отклањање, док је 20 банака предузело и мере за отклањање тих неправилности. У седам банака је овлашћено лице обавестило извршни одбор банке о налазу унутрашње контроле у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, а у 21 банци је овлашћено лице о томе обавестило и управни одбор банке.

VI. ПОДАЦИ О СТРАНКАМА

На основу података добијених из Упитника, структура клијената у банкарском сектору приказана је у графиконима од 3 до 5.

Графикон 3 приказује апсолутно и релативно учешће резидената и нерезидената у целокупном банкарском сектору у септембру 2017.

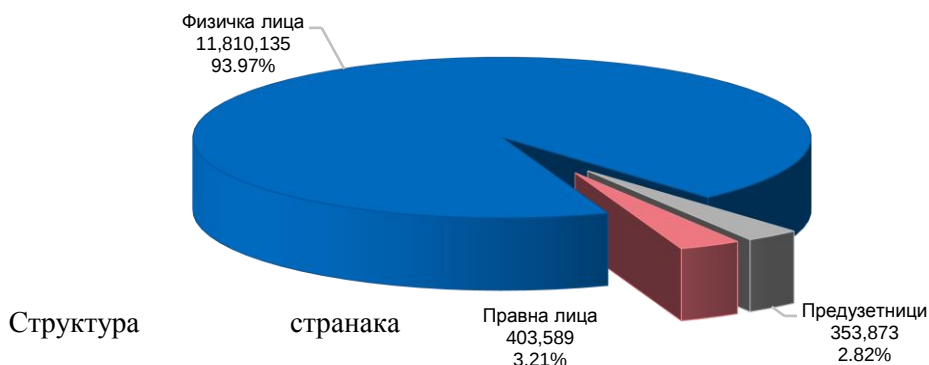
Графикон 3. Структура странака у банкарском сектору у септембру 2017.

Посматрано у односу на претходни период, однос између броја странака резидената и нерезидената јесте на истом нивоу, тако да је на крају септембра 2017. године, од укупног броја странака, број резидената износио 12.567.597 (99,31%), а нерезидената 87.846 (0,69%).

Као и у претходном периоду, од укупног броја резидената, највеће је учешће физичких лица (93,97%), док појединачна учешћа домаћих правних лица и предузетника износе 3,21%, односно 2,82%, уз благо повећање учешћа ове две категорије странака у укупном броју клијената резидената (Графикон 4).

Графикон 4. Структура странака резидената у банкарском сектору у септембру 2017.

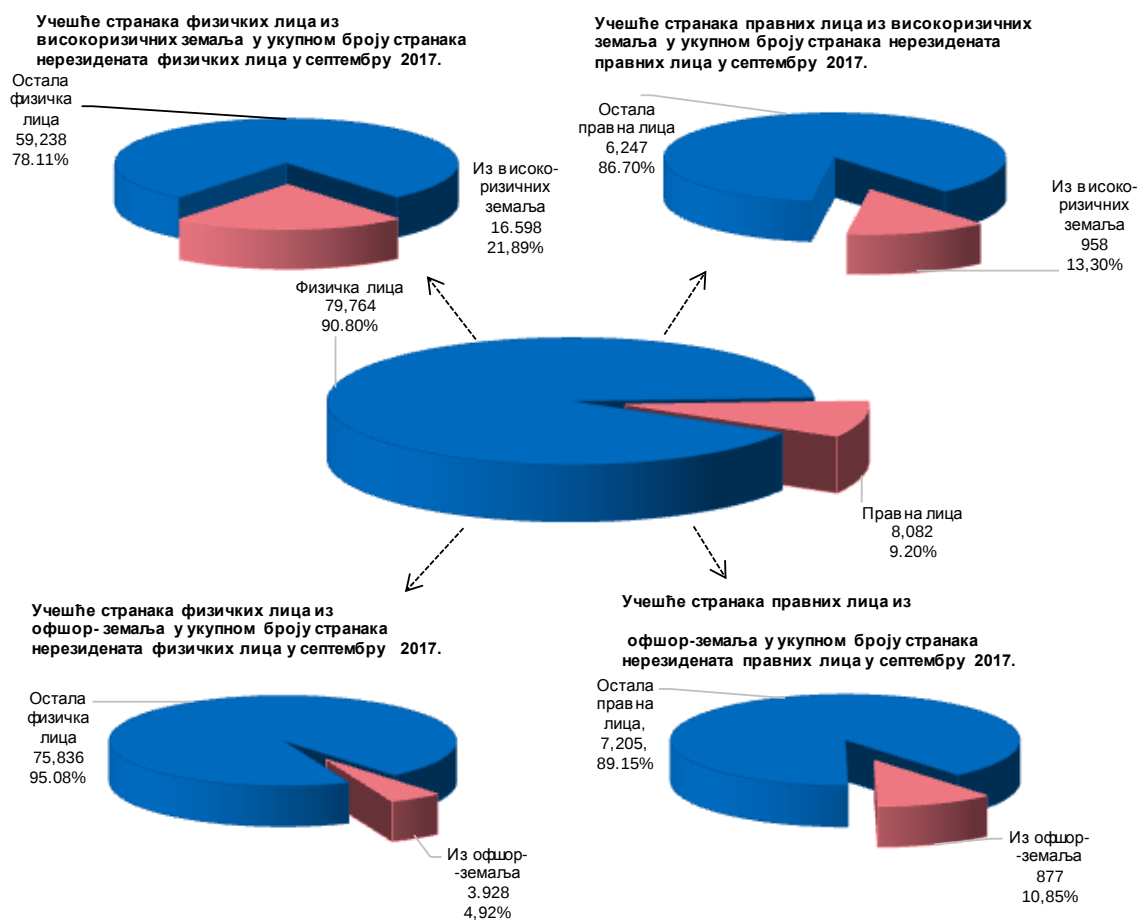

нерезидената у банкарском сектору, као и удео странака физичких и правних лица из високоризичних земаља и офшор земаља и територија у укупном броју странака нерезидената, приказана је на Графикону 5.

Број клијената нерезидената физичких лица повећао се за 1.658 и сада износи 79.764 (90,80%), док је број правних лица нерезидената за 204 већи него у претходном периоду и износи 8.082 (9,20%).

Број физичких лица нерезидената из високоризичних земаља у апсолутном износу већи је за 165 него у претходно анализираном периоду, али је њихово процентуално учешће у укупном броју странака нерезидената смањено на 21,89% (за 0,57%) услед повећања укупног броја нерезидената физичких лица у периоду ове анализе. Истовремено, број правних лица нерезидената из високоризичних земаља у апсолутном износу смањен је за 146, а њихово процентуално учешће у укупном броју странака нерезидената правних лица смањено је са 16% у претходно анализираном периоду на 13,30% у периоду ове анализе.

Графикон 5. Структура странака нерезидената у банкарском сектору у септембру 2017.

Поред наведеног, приказан је удео странака из офшор-земаља у укупном броју странака нерезидената. Офшор-дестинацијама могу се сматрати оне земље, односно територије у којима постоји двојна пореска политика, веома повољна за компаније које немају пословање у тој земљи, већ само регистровано седиште и за које је уобичајено да послују на локалном тржишту.

Упркос повећању укупног броја физичких лица нерезидената у периоду за који се врши ова анализа у односу на претходно анализирани период, број физичких лица из офшор-земаља смањено се са 4.944 на 3.928 лица, док се у укупном броју правних лица нерезидената, број правних лица из офшор-земаља смањено са 979 на 877 (Графикон 5).

Број странака које су успоставиле пословни однос без физичког присуства смањено је са 4.058, колико их је било на дан 31. марта 2017. године, на 3.844, док је на дан 30. септембра 2017. године број странака које су страни функционери износио 773, што је за шест странака више него на дан 31. марта 2017. године.

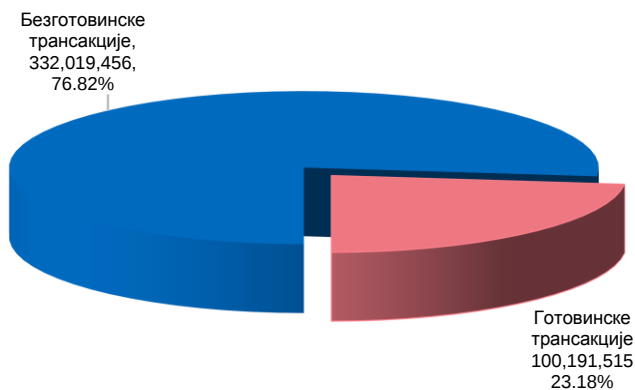
VII. ПОДАЦИ О ТРАНСАКЦИЈАМА

У посматраном периоду, банке су обавиле 332.019.456 безготовинских трансакција, или за 10,96% више него у претходном периоду. Број готовинских трансакција који је обављен на нивоу банкарског сектора износио је 100.191.515, или за 6,70% више него у претходном периоду. Учешће готовинских трансакција у укупном броју трансакција приближно је исто као и у претходно анализираном периоду и износи 23,18%.

Број безготовинских трансакција извршених коришћењем е-банкинг услуге износио је 69.856.520, што је за око 6,99% више него у претходно анализираном периоду.

Структура извршених готовинских и безготовинских трансакција у банкарском сектору, у периоду април–септембар 2017. године, приказана је у Графикону 6, док је преглед извршених безготовинских (без укључених е-банкинг трансакција) и готовинских трансакција за период од прве половине 2010. закључно с посматраним периодом приказан на Графикону 6а.

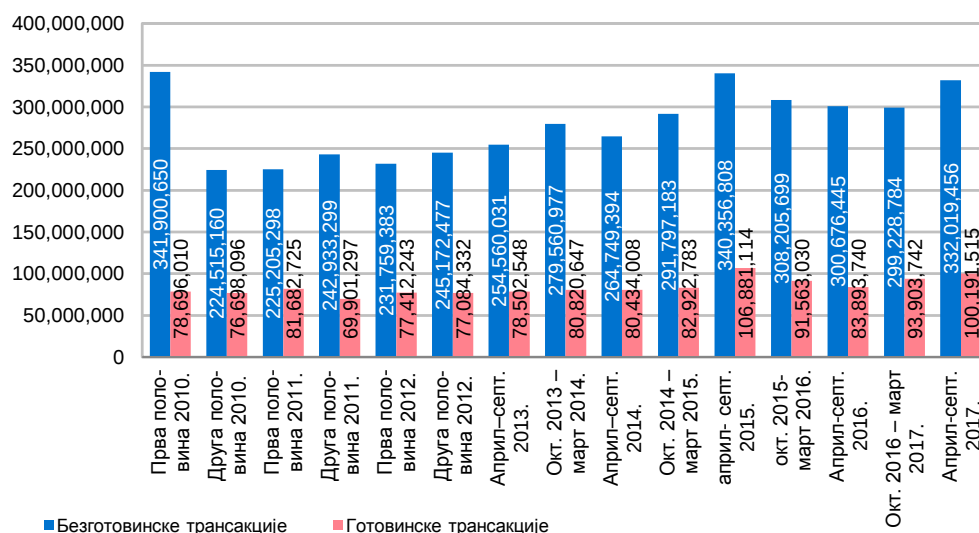
Графикон 6. Структура извршених трансакција у банкарском систему за период април–септембар 2017.

Банке су извршиле 197.190 готовинских трансакција, у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије, што је од 100.191.515 укупно обављених готовинских трансакција приближно 0,20%.

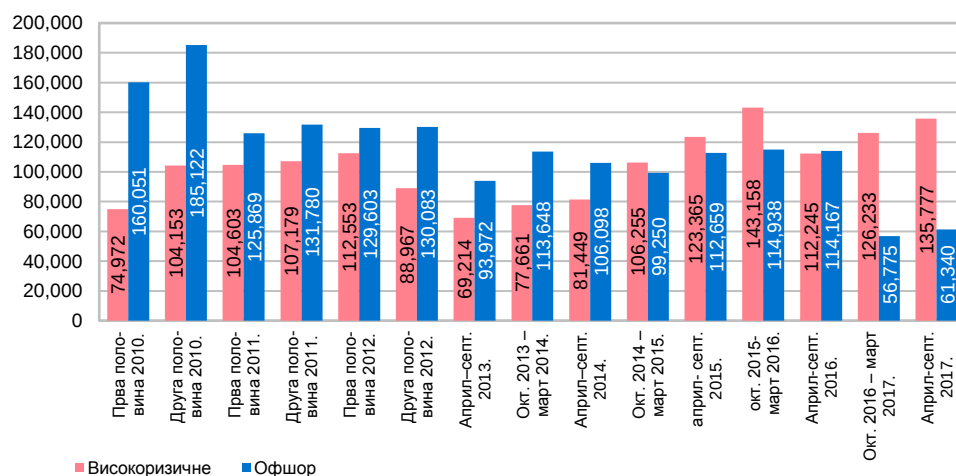
Уочено је повећање наведених готовинских трансакција за 31.096 трансакција у апсолутном износу у односу на претходни период.

Графикон 6.а. Структура извршених трансакција у банкарском сектору
по периодима
(број трансакција)

С клијентима из високоризичних географских подручја извршено је 135.777 трансакција, што је за 9.544 трансакције више него у претходном периоду, а са клијентима из офшор географских подручја 61.340 трансакција, што је за 4.565 трансакција више него у претходном периоду (Графикон 7).

Графикон 7. Кретање броја извршених трансакција с клијентима из
високоризичних и офшор-подручја по периодима
(број трансакција)

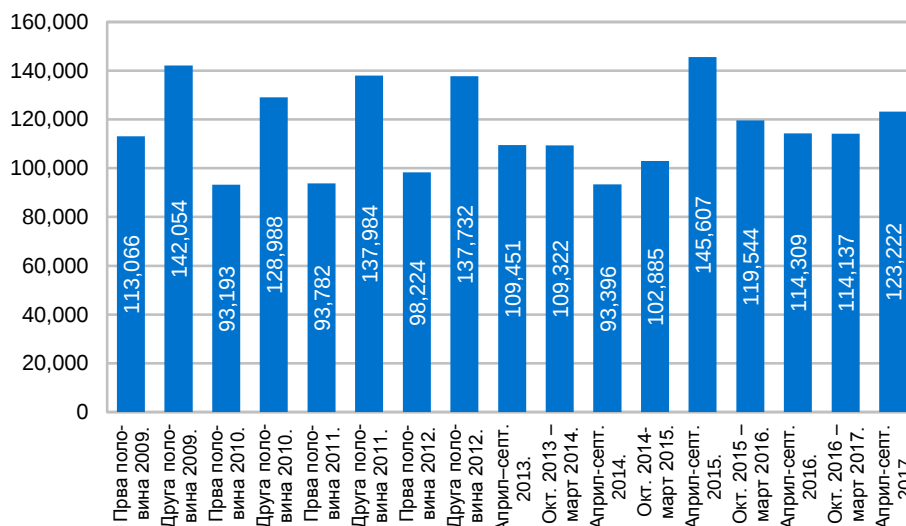

VIII. ДОСТАВЉАЊЕ ПОДАТАКА УПРАВИ

Број пријављених готовинских трансакција чија је вредност једнака износу од 15.000 евра или више, обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије на дан вршења трансакције, у последњем посматраном периоду износи 123.222 (Графикон 8), док је укупан број извршених готовинских трансакција истих вредности износио 197.190. У односу на претходно посматрани период, број пријављених готовинских трансакција чија је вредност једнака износу од 15.000 евра или више повећан је за 7,96%.

Учешће пријављених готовинских трансакција у износу од 15.000 евра и више у динарској противвредности у односу на укупно извршене наведене трансакције износи 62,49%, што је за 5,51% мање него у претходном периоду. У апсолутном износу, број готовинских трансакција у износу од 15.000 евра и више у динарској противвредности које нису пријављене Управи износи 73.968 и требало би да представља масу трансакција за које је прописом регулисано да банке нису у обавези да пријављују Управи, а које се односе на трансакције клијената јавних предузећа, директне и индиректне кориснике буџетских средстава, странке на које се у складу са Законом примењују поједностављене мере познавања и праћења, као и на готовинске трансакције којима се врши пренос новца с једног рачуна странке на други ако су отворени код исте банке, замену новца на рачуну странке за другу валуту а новац остаје на рачуну код банке, орочавање новца на рачуну странке или реорочавање. Наведено објашњава знатно мањи број трансакција који је пријављен Управи од поменутог броја укупно обављених готовинских трансакција у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности.

Графикон 8. Преглед броја готовинских трансакција $\geq$ 15.000 евра пријављених Управи за спречавање прања новца по периодима

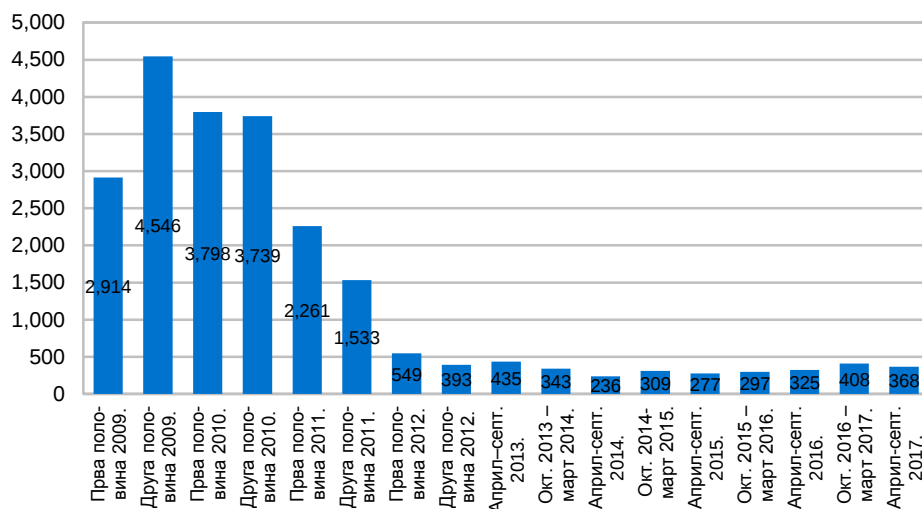

Банке су у анализираном периоду Управи пријавиле 368 трансакција (само једна банка је пријавила 77 трансакција) на које су показатељи за препознавање сумњивих трансакција указивали да постоје разлози за сумњу (у даљем тексту: сумњиве трансакције), што је за 9,80% мање у односу на резултате добијене из претходног Упитника (Графикон 9). У овом периоду, број пријављених трансакција Управи смањен је за 40 извештаја о сумњивим трансакцијама.

У посматраном периоду, три банке нису пријавиле ниједну сумњиву трансакцију, девет банака је пријавило до пет сумњивих трансакција, четири банке су пријавиле од пет до десет сумњивих трансакција, десет банака од десет до 20 сумњивих трансакција, а четири банке су пријавиле више од 20 таквих трансакција, од којих је једна пријавила 77 сумњивих трансакција.

У анализираном периоду, четири банке су искористиле законску могућност и привремено обуставиле извршење 12 трансакција. Од тога, две банке су привремено обуставиле по једну трансакцију, једна банка је привремено обуставила три трансакције, а једна банка седам трансакција. У односу на претходни период, када су четири банке привремено обуставиле извршење 19 трансакција, у посматраном периоду уочено је да су банке смањиле коришћење ове законске могућности.

Графикон 9. Преглед броја сумњивих трансакција пријављених
Управи за спречавање прања новца по периодима

Запослени у банци који су у директном контакту са странком доставили су овлашћеном лицу 3.364 интерна извештаја у случајевима када су посумњали да у вези с клијентом или његовом трансакцијом постоји ризик од прања новца. У анализираном периоду није било интерних извештаја у којима се сумња односила на финансирање тероризма. Број интерних извештаја које су запослени у банци доставили овлашћеном лицу у апсолутном износу смањен је за 410 (за 10,86%) у односу на претходни период. Број интерних извештаја које су запослени у банци доставили овлашћеном лицу, а по којима подаци нису достављени Управи, износио је

124 (односно 3,69%) када су у питању интерни извештаји у вези са сумњом у праће новца. Прецизније, од 3.364 интерна извештаја о сумњи у праће новца, овлашћена лица су Управи пријавила 3.240 извештаја о сумњивим трансакција, што чини приближно 96,31% укупног броја достављених интерних извештаја.

Знатно повећање процента пријава сумњивих трансакција које су овлашћена лица извршила на основу достављених интерних извештаја запослених који су у директном контакту с клијентима или њиховим трансакцијама у односу на претходно анализирани период, када је износио свега 4,37%, указује на то да је у посматраном периоду посвећена већа пажња квалитету извештаја и обуци у овом сегменту.

IX. ОБУКА ЗАПОСЛЕНИХ

У банкарском сектору послове који подразумевају директни контакт са странкама непосредно обавља 14.969 запослених, односно 91 запослени више него у претходном периоду, при чему је релативно учешће запослених који су у директном контакту са странкама у укупном броју запослених у банкарском сектору приближно исто као и у претходно анализираном периоду.

Све банке су израдиле програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених који обављају послове откривања и спречавања прања новца и финансирања тероризма и прилагодиле га различитим позицијама у банци.

Обука запослених обавља се према годишњем плану и програму. Код највећег броја банака обука се врши најмање једном годишње, периодично по потреби, приликом пријема нових запослених, као и у зависности од измена законске и интерне регулативе. Обуку најчешће врше овлашћена лица и њихови заменици, обучени руководиоци организационих јединица и запослени у одељењу за контролу усклађености пословања. Обука се најчешће организује електронским путем, путем презентација у тренинг-центрима, интерактивних обука, презентација у *powerpoint*-у, објава на локалној мрежи, екстерних семинара, предавања, упознавања с новим трендовима и техникама прања новца и финансирања тероризма. Запосленима су на интранет страницама банака доступна сва упутства из те области, законска регулатива, а по потреби се користи и електронска пошта да би се организациони делови обавестили о обавезама у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма.

У 27 банака, сви запослени који непосредно обављају послове у вези с клијентима и трансакцијама већ су реализовали годишњи план обуке, док ће у три банке план обуке бити спроведен до краја године. По извршеној обуци, све банке проверавају знање запослених и резултате провере чувају на начин и у роковима прописаним законом.

Запослени у свим банкама упознати су с последицама непримењивања закона, процедура и налазима контрола управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

* * *

На крају, на основу анализе одговара на достављени Упитник за период април–септембар 2017. године, уочено је да је повећан број банака које нису извршиле логичко тестирање тачности податка пре достављања Народној банци Србије (у претходном периоду 20% банака, а у периоду ове анализе 23,33%). Највећи број уочених пропуста односи се на неслагање података о укупном броју странака с њиховим збиром у приказу њихове структуре по резидентности, као и на пропуст да се одговори на питања из Упитника о класификацији клијената по степену ризика и имплементираним показатељима за препознавање сумњивих трансакција у вези с прањем новца и финансирањем тероризма, те је неопходно да у наредном периоду банке обезбеде додатне контроле како би Народној банци Србије доставиле тачне податке.